

YANGI O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Kuvanchiyeva Mehriniso Davlatgeldi qizi

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti

Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrası o'qituvchisi

mehrinisokuvanchiyeva@gmail.com ORCID: 0009-0001-1047-0634

+998930920916

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20712202>

Annotatsiya

Mazkur maqolada Yangi O'zbekistonda investitsiya muhitini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari, xorijiy investitsiyalarni jalb etish mexanizmlari hamda investitsion jozibadorlikni oshirish omillari tahlil qilingan. Shuningdek, investorlarga yaratilayotgan qulay shart-sharoitlar, huquqiy kafolatlar, soliq va bojxona imtiyozlari, iqtisodiyot tarmoqlarida amalga oshirilayotgan islohotlarning investitsiya faolligiga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot natijasida mamlakatda investitsiya muhitini yanada yaxshilash, investitsiya risklarini kamaytirish va investitsiya faoliyatining samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya muhiti, xorijiy investitsiyalar, investitsion jozibadorlik, investitsiya siyosati, investitsiya faoliyati, iqtisodiy islohotlar, investitsiya risklari, investitsiya kafolatlari, iqtisodiy o'sish, Yangi O'zbekiston.

Kirish

Jahon iqtisodiyotining globallasuvi va xalqaro kapital harakatining jadallashuvi sharoitida investitsiyalar mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, xorijiy investitsiyalar ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish, eksport salohiyatini oshirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli investitsiya muhitini yaxshilash va investorlar uchun qulay shart-sharoitlar yaratish har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar investitsiya faoliyatini rivojlantirish, mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirish hamda xorijiy investorlar uchun ochiq va barqaror biznes muhitini shakllantirishga qaratilgan. So'nggi yillarda investitsiyalarni huquqiy himoya qilish, tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash, soliq va bojxona tizimini soddalashtirish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish hamda byurokratik to'siqlarni qisqartirish bo'yicha muhim chora-tadbirlar amalga oshirildi. Natijada mamlakatga jalb etilayotgan investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshib, iqtisodiyotning turli tarmoqlarida yangi loyihalar hayotga tatbiq etilmoqda.

Biroq investitsiya muhitini yanada takomillashtirish, investitsiya risklarini kamaytirish, hududlar investitsion salohiyatidan samarali foydalanish va investorlarning huquqiy manfaatlarini ishonchli himoya qilish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan investitsiya muhitini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini ilmiy jihatdan tadqiq etish va amaliy takliflar ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Mazkur maqolaning maqsadi Yangi O'zbekistonda investitsiya muhitini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlarini tahlil qilish, investitsion jozibadorlikka ta'sir etuvchi omillarni baholash hamda xorijiy investitsiyalarni jalb etish samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Investitsiya muhiti va xorijiy investitsiyalarni jalb etish masalalari iqtisodiyot fanida keng tadqiq etilgan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu masala bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan investitsiya muhitining mazmuni, unga ta'sir etuvchi omillar hamda investitsion jozibadorlikni oshirish mexanizmlariga oid ko'plab ilmiy izlanishlar olib borilgan.

Xorijiy iqtisodchi olimlardan J. Danning to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar nazariyasini ishlab chiqib, investitsiya oqimlarining mamlakat iqtisodiyotiga kirib kelishida mulkchilik afzalliklari, joylashuv omillari va ichki bozor imkoniyatlari muhim rol o'ynashini ta'kidlagan. M. Porter esa mamlakatlarning raqobatbardoshligi investitsiya muhitining jozibadorligi bilan bevosita bog'liqligini asoslab bergan. Uning fikricha, qulay biznes muhiti va samarali davlat siyosati investitsiyalar hajmining ortishiga xizmat qiladi.

Investitsiya muhiti masalalari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda investitsion jozibadorlikka siyosiy barqarorlik, huquqiy kafolatlar, iqtisodiy erkinlik, infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi va moliyaviy tizimning barqarorligi sezilarli ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, investorlar uchun qulay sharoitlar yaratilgan davlatlarda iqtisodiy o'sish sur'atlari nisbatan yuqori bo'ladi.

Mahalliy olimlarning ilmiy ishlarida ham investitsiya muhitini yaxshilash va xorijiy investitsiyalarni jalb etish masalalari keng yoritilgan. Jumladan, iqtisodchi olimlar tomonidan investitsiya siyosatini takomillashtirish, hududlarning investitsion salohiyatidan samarali foydalanish, investitsiya faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hamda investorlar huquqlarini himoya qilish masalalari tadqiq qilingan. Ularning ilmiy xulosalarida investitsiya muhitining sifati mamlakat iqtisodiy taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida e'tirof etiladi.

So'nggi yillarda Yangi O'zbekistonda investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan islohotlar natijasida investitsiyalar hajmi va investorlar faolligi sezilarli darajada oshdi. Shu bilan birga, investitsiya jarayonlarini yanada soddalashtirish, hududlar kesimida investitsion jozibadorlikni kuchaytirish hamda investitsiya risklarini kamaytirish masalalari ilmiy tadqiqotlarni davom ettirishni talab etmoqda. Mazkur tadqiqot aynan ushbu yo'nalishlarni o'rganish va investitsiya muhitini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlashga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda Yangi O'zbekistonda investitsiya muhitini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash va baholashga qaratilgan ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida investitsiya muhitining holati, xorijiy investitsiyalarni jalb etish tendensiyalari hamda investitsion jozibadorlikka ta'sir etuvchi omillarni o'rganishda iqtisodiy tahlilning zamonaviy usullari qo'llanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini investitsiya faoliyati, investitsiya muhiti va investitsion jozibadorlik masalalariga bag'ishlangan mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining investitsiya faoliyatiga oid normativ-huquqiy hujjatlari, davlat dasturlari hamda investitsiya siyosatini tartibga soluvchi qonunchilik manbalaridan foydalanildi.

raqamlashtirilishi hamda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qabul qilingan chora-tadbirlar investitsion jozibadorlikni sezilarli darajada oshirdi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, investitsiya muhitining rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillar qatoriga siyosiy va makroiqtisodiy barqarorlik, huquqiy kafolatlarning mavjudligi, soliq yukining maqbulligi, infratuzilmaning rivojlanganligi hamda moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari kiradi. Ushbu omillar investorlarning investitsiya kiritish bo'yicha qarorlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Yangi O'zbekistonda investitsiya muhitini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish va byurokratik to'siqlarni qisqartirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Natijada investitsiya loyihalarini ro'yxatdan o'tkazish, ruxsatnomalar olish va boshqa ma'muriy jarayonlar soddalashtirildi. Bu esa investitsiya loyihalarining amalga oshirilish muddatlarini qisqartirish va investorlarning xarajatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini rivojlantirish, sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida zamonaviy ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish ham investitsion faollikni oshirmoqda. Mazkur hududlarda investorlar uchun yaratilgan soliq va bojxona imtiyozlari xorijiy kapital oqimini rag'batlantiruvchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqot natijalari investitsiya muhitini yanada yaxshilash uchun bir qator ustuvor yo'nalishlarga e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatdi. Jumladan, investorlar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini yanada kuchaytirish, sud-huquq tizimi samaradorligini oshirish, hududlar investitsion salohiyatini rivojlantirish hamda raqamli iqtisodiyot infratuzilmasini kengaytirish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, investitsiya risklarini kamaytirish va investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlarini joriy etish xorijiy investitsiyalar hajmining yanada ortishiga xizmat qiladi. O'tkazilgan tahlillar asosida investitsiya muhitini takomillashtirish mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish, yangi ish o'rinlarini yaratish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omili ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida iqtisodiy-statistik tahlil, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, induksiya va deduksiya, ilmiy abstraksiyalash hamda guruhlash usullaridan foydalanildi. Investitsiya muhitining rivojlanish ko'rsatkichlarini baholashda O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda boshqa rasmiy manbalar ma'lumotlari tahlil qilindi.

Bundan tashqari, investitsiya muhitini takomillashtirish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalar o'rganilib, ularni mamlakat sharoitida qo'llash imkoniyatlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari asosida investitsion jozibadorlikni oshirish, investorlar uchun qulay biznes muhitini yaratish hamda xorijiy investitsiyalar oqimini ko'paytirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Xulosa va takliflar

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Yangi O'zbekistonda investitsiya muhitini takomillashtirish iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda investitsiya faoliyatini qo'llab-quvvatlash, investorlar huquqlarini himoya qilish, biznes yuritish sharoitlarini yaxshilash hamda iqtisodiyotning turli tarmoqlariga xorijiy investitsiyalarni faol jalb etish borasida muhim natijalarga erishildi. Tadqiqot natijalari investitsiya muhitining jozibadorligi mamlakatdagi siyosiy va iqtisodiy barqarorlik, huquqiy kafolatlarni, rivojlangan infratuzilma hamda samarali davlat boshqaruvi bilan bevosita

bog'liqligini ko'rsatdi. Shu sababli investitsiya muhitini yanada yaxshilash bo'yicha tizimli islohotlarni davom ettirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Investorlarning huquq va manfaatlarini himoya qilishning huquqiy mexanizmlarini yanada takomillashtirish;
2. Investitsiya loyihalarini amalga oshirishda byurokratik to'siqlarni qisqartirish va davlat xizmatlarini to'liq raqamlashtirish;
3. Hududlarning investitsion salohiyatini oshirish hamda investitsiyalarni hududlar kesimida muvozanatli taqsimlash;
4. Transport, energetika va raqamli infratuzilmani rivojlantirish orqali investorlar uchun yanada qulay sharoitlar yaratish;
5. Investitsiya risklarini kamaytirish va investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlarini keng joriy etish;
6. Yuqori texnologiyali va innovatsion loyihalarga xorijiy investitsiyalarni jalb etishni rag'batlantirish.

Xulosa qilib aytganda, investitsiya muhitini izchil takomillashtirish Yangi O'zbekistonning xalqaro investitsiya maydonidagi raqobatbardoshligini oshirish, xorijiy investitsiyalar oqimini ko'paytirish va uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. – Toshkent, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining investitsiya muhitini yaxshilash va xorijiy investitsiyalarni jalb etishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2020–2025.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari. – Toshkent, 2025.
5. Dunning J.H. International Production and the Multinational Enterprise. – London: Allen & Unwin, 1981.
6. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1990.
7. Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. International Economics: Theory and Policy. – 12th Edition. – Pearson Education, 2022.
8. Todaro M.P., Smith S.C. Economic Development. – 13th Edition. – Pearson, 2020.
9. Isayeva X.B. O'zbekistonda investitsiya muhitini rivojlantirish va investitsion jozibadorlikni oshirish masalalari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2024. – №3. – B. 45–52.
10. World Bank. World Development Report 2024: The Middle-Income Trap. – Washington DC, 2024.
11. International Monetary Fund (IMF). World Economic Outlook 2025. – Washington DC, 2025.
12. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). World Investment Report 2025. – Geneva, 2025.
13. Asian Development Bank. Asian Development Outlook 2025. – Manila, 2025.

14. OECD. Investment Policy Reviews: Framework for Investment. – Paris, 2023.
15. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Investitsiya faoliyati bo'yicha yillik hisobot. – Toshkent, 2025.